

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА
НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ
ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала студентка: _____ 4 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота _____
(шифр і назва спеціальності)

Матвієнко А. О.

(ініціали та прізвище)

Керівник _____ професор кафедри соціальної роботи, к. пед. н.,
доцент Козарик О. С. _____
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент _____ професор кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності Запорізького національного
університету, доктор психологічних наук,
професор Клопота Є. А. _____
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Розвиток соціальної активності старшокласників засобами соціально значущої діяльності»: 72 с., 3 табл., 3 рис., 39 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – соціальна активність старшокласників як соціально-педагогічний феномен.

Предмет дослідження – процес розвитку соціальної активності старшокласників засобами соціально значущої діяльності.

Методи дослідження – теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), емпіричні (спостереження, тестування), кількісний та якісний аналіз результатів дослідження. Використано методики: «Комунікативні та організаторські здібності (КОЗ)» (В. Синявський, Б. Федорошин), «Мотивація успіху та невдач (МУН)» (А. Реан).

Основним періодом дослідження обрано старший шкільний вік, оскільки він є сензитивним у формуванні сталих життєвих принципів та особистісного самовизначення старшокласника. З метою вирішення актуальної проблеми підвищення рівня соціальної активності учнів старшого шкільного віку перспективним напрямком визначено використання інтерактивних технологій. Отримані комплексні дані у процесі дослідження свідчать про важливість підвищення рівня соціальної активності старшокласників залучаючи їх до суспільно корисної діяльності. На визначеній у роботі теоретичній основі і аналізі даних проведеного констатувального експерименту була розроблено цикл занять.

Результати дослідження пройшли апробацію на Всеукраїнській науково-практичній конференції та опубліковані у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука очима молоді-2019» (17 травня 2019 року, Запоріжжя).

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ, СОЦІАЛЬНО АКТИВНА ОСОБИСТІТЬ,
СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩА ДІЯЛЬНІСТЬ, СТАРШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах, побудова громадянського суспільства вимагає включення своїх громадян до участі у суспільних процесах, як суб'єкта суспільних відносин різних сфер людської життєдіяльності, таких як: економічну, політичному, культурно-етичному та духовному житті українського суспільства. Постійні оновлення та вдосконалення, що відбуваються в глобальному конкурентному просторі підвищують значимість виховання соціально активного освітянина та розвиток у нього якостей конкурентоспроможної особистості.

Аналізуючи систему освіти в Україні, особливо після впровадження реформи «Нової української школи», можна констатувати, що активізація соціальних якостей учнів все одно зберігається, лише участю їх процесі самоврядування в школі або активу в межах класу. Особливо значний розрив прослідковується в міській та сільській місцевостях. Навчальна діяльність недостатньо забезпечує вихованців відповідним рівнем виховного впливу, необхідного для розвитку соціальної активності під час навчально-виховної діяльності. Останнім часом спостерігається пасивність серед учнівської молоді як до себе самих, так і один до одного. Тому вкрай необхідною є інтеграція старшокласників до здійснення соціально значущої діяльності, доручаючи будь-яку справу, яка спрямованої на підтримку і допомогу вразливим верствам населення.

Тому вивчення проблеми соціальної активності старшокласників та її вплив на індивіда та групу осіб, а також ті процеси, які стимулювали б суспільство до розвитку, є досить актуальним.

Питання формування та розвитку у дітей соціальної активності завжди перебувало в центрі уваги досліджень багатьох прогресивних науковців в галузі психології, педагогіки, філософії та соціології. Проблема виховання соціальної активності складають сферу наукових інтересів: Н. Клімкіної, О. Тельної, В. Косоєць та інших.

Дослідження ролі феномену соціальної активності в сучасних умовах розвитку сучасного українського соціуму належить О. Мазурик, Т. Єресковій, С. Чернеті. Сутність та зміст поняття «соціальна активність» висвітлено у працях М. Рудської, І. Фокіної, А. Стрелковської. Процес соціального становлення особистості вивчали О. Безпалько, С. Грабовська, А. Капська, І. Гавриш, Л. Коваль, Н. Клімкіна, М. Требіна, Л. Гордін та інші. Це вказує, на те, що в наукових дослідженнях проблеми розвитку соціальної активності особистості є чималий перелік доробок, однак потребують оновлення форми і напрями процесу розвитку соціальної активності старшокласників.

Виходячи з вищезначеного, представляється актуальним і доцільним здійснення наукового дослідження на тему: «Розвиток соціальної активності старшокласників засобами соціально значущої діяльності».

Об'єкт дослідження: соціальна активність старшокласників як соціально-педагогічний феномен.

Предмет дослідження: процес розвитку соціальної активності старшокласників засобами соціально значущої діяльності.

Мета: теоретико-емпіричне дослідження процесу розвитку соціальної активності старшокласників.

Завдання:

- 1) Здійснити аналіз наукових підходів до визначення сутності й змісту поняття «соціальна активність».
- 2) Виявити особливості розвитку соціальної активності старшокласників.
- 3) Дослідити рівень розвитку соціальної активності старшокласників.
- 4) Розробити цикл занять, спрямований на розвиток соціальної активності старшокласників з використанням соціально значущої діяльності.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (опитування, констатувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз результатів. В дослідженні використано методики: «Комунікативні та організаторські здібності (КОЗ)» (В.Синявський, В.Федорошин) «Мотивація успіху та невдач (МУН)» (А. Реан).

Експериментальна база: Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс «Джерело» Комишуваської селищної ради. Вибірка складалася з 22 осіб віком 15-17 років.

Теоретичне значення дослідження: уточнено поняття «соціальна активність», систематизовано наукові уявлення про соціальну активність як засобів розвитку соціальної активності особистості.

Апробація результатів дослідження відбувалася на Всеукраїнській науково–практичній конференції «Наука очима молоді – 2019» (17 травня 2019 року, Запоріжжя).

Публікації:

1) Вікові особливості підлітків, що спричиняють їх віктимну поведінку. *Досвід і проблеми підготовки компетентних фахівців із соціальної та соціально-педагогічної роботи:* збірник тез доповідей Всеукраїнської науково–практичної конференції «Наука очима молоді – 2019» (17 травня 2019 року, Запоріжжя) / За заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2019. С. 204 –206.

Структура бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (39 позицій), 3 таблиці, 3 рисунків, 3 додатків. Загальний обсяг 72 сторінки, з них 42 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Результати нашого дослідження забезпечили позитивне вирішення поставлених завдань та дозволили сформулювати такі висновки.

1. Під час теоретичного аналізу наукової літератури було розглянуто сутність і зміст поняття «соціальна активність» в різних галузях наук, таких як: філософія, соціологія, психологія та педагогіка. Найбільш поширеним можна вважати використання узагальненого терміну «соціальної активності» – це свідома, самостійна діяльність, яка спрямована на задоволення потреб особистості та вирішення соціально значущих завдань; спосіб існування і розвитку особистості як суб'єкта соціального життя, який заснований на бажанні її до змін соціальних умов і формування власних якостей, які передбачають різнобічні зв'язки особистості із соціумом, рівень самореалізації як суб'єкта суспільних відносин.

2. Сутність поняття «соціально значуща діяльність» полягає у тому, що це процес цілеспрямованої взаємодії людини із соціальним оточенням, що має значиму для суспільства ціль. Метою соціально значущої діяльності є формування соціальних компетентностей, завдяки залученню старшокласників до соціально-корисної діяльності; набуття практичних вмінь критично мислити та діяти в напружених ситуаціях, а також пошуку шляхів вирішення проблем. Включення старшокласника у соціальні відносини забезпечує формування мотивації робити на користь іншим, стає способом її життєдіяльності. Учень моделює та програє реальну практику соціальних взаємозв'язків, які забезпечують формування належної мотиваційної сфери особистості, проявляється необхідність самовираження себе як індивіда, турбота про інших та творче ставлення до партнерства спільної справи.

Соціально значуща діяльність в межах загальноосвітнього навчального закладу являє собою сукупність дій активної участі суб'єктів освітнього процесу, які спрямовані на реалізацію соціальних перетворень і проблем соціуму, що сприяють позитивним змінам особистості, групи осіб (класу чи

колективу) в середовищі школи, закріплюють в учнів соціальні навички, знання, досвід та соціальні ролі у взаєминах між суб'єктами освітньо-виховного процесу.

Отже, соціально значуща діяльність – це діяльність людини, виконання якої вимагає спеціальних знань, вмінь, навичок та особистих якостей особистості, які забезпечують самовираження старшокласника в суспільно важливих справах.

4. Доведено, що залучення старшокласників до соціально значущої діяльності в практиці соціальної педагогіки та соціальної роботи можна розглядати як засіб розвитку соціальної активності особистості старшокласника, а також профілактику розвитку негативних явищ в учнівському середовищі. Соціальна активність проявляється через діяльність індивіда, соціальної групи чи суспільства в цілому, яка свідомо орієнтована на вирішення соціальних проблем. До переваг соціально значущої діяльності відноситься процес реалізації волонтерської діяльності, як безкорисного прояву громадської позиції допомагати вразливим верствам населення, здатності застосовувати лідерські якості та комунікативні навички спілкування з різними соціальними групами, що в свою чергу формує у особистості систему соціально значущих рис характеру, умінь та компетентностей.

5. Емпіричне дослідження було проведено на базі Комунального закладу «Навчально-виховного комплексу «Джерело» Комишуваської селищної ради.

Дослідження рівня сформованості комунікативних та організаторських здібностей виявило переважання середнього рівня нахилів у респондентів, що становить третину від загальної частини, 31,81 % організаторських та 36,36 % комунікативних, у відсотковому співвідношенні найменше було виявлено осіб, які мали низький рівень сформованості досліджуваних здібностей – 4,54 % комунікативних та 9,09 % організаторських.

Результати виявлення рівня мотивації досягнення успіху та уникнення невдач були наступними. Діагностування показало, що 40,90 % опитаних мають, більшою мірою, орієнтацію на успіх, 22,72 % – мотивації до невдачі,

але у 36,36 % мотиваційний полюс невиражений, що свідчить про недостатній рівень соціальної активності.

6. З метою підвищення рівня соціальної активності старшокласників був розроблено цикл занять «Змінимо світ разом», основою якого є соціально значуща діяльність. Робота над циклом занять відбувалась шляхом послідовної реалізації її трьох етапів: ціннісно-орієнтованого, конструктивного та завершального. Це дозволило вирішити такі завдання, як: розширити теоретичні знання учасників програми про соціальну активність особистості, її роль, можливості активного самовиявлення та самореалізації; розвиток умінь та навичок соціально активної поведінки старшокласників, готовності та здатності до прояву сформованих вже комунікативних та організаторських здібностей у плануванні та реалізації життєвих цілей на суспільну користь; узагальнюючи набуті знання, вміння та навички створити модель успішної соціально активної особистості, яка здатна до самореалізації.

Отже, враховуючи вищезначені висновки можна вважати доцільним та обґрунтованим застосування соціально значущої діяльності в процесі розвитку соціальної активності старшокласників.

Разом з цим, варто зазначити, що дана робота не претендує на завершеність дослідження з даної проблеми та буде продовжена.